Cymuned Iachusol Penrhys
Wedi’i leoli ar grib y mynydd rhwng y Rhondda Fawr a’r Rhondda Fach - dau
gwm sy’n frith o gapeli anghydffurfiol wedi hen gau – nid yw ystâd dai Penrhys
a godwyd yn y lle anghyfleus, gwyntog ac anhygyrch hwnnw yn taro’r
newyddion fel y bu gynt.
Ond yn y saithdegau a’r wythdegau, roedd yr ystâd dai honno yn y newyddion
yn aml – a hynny oherwydd methiant y polisi a chwalodd dai yn y Rhondda ac
adleoli tair mil o bobl i’r ystâd a adeiladwyd ar ben y mynydd. Roedd lefelau
amddifadedd poblogaeth yr ystâd ddirwasgedig yn aruthrol, gyda diweithdra ar
ei uchaf yn 90 y cant a’r anawsterau sy’n nodweddiadol o ardaloedd ôl-ddiwydiannol yn amlwg iawn. Doedd fawr ddim darpariaeth gymdeithasol, ac
roedd yr ymdrech i blannu eglwys yno wedi bod yn gwegian ers blynyddoedd.
Â gwreiddiau’r Parchedig Ddr. John Morgans yn Tylorstown, dros y mynydd o
Benrhys, teimlodd ei fod yn cael ei alw i ddod i fyw bywyd o addoliad a
gwasanaeth ar ystâd Penrhys. Yn groes i gyngor llawer, ond yn ufudd i alwad
Duw, ym 1986 symudodd John gyda’i wraig, Nora a’i deulu yno. Go brin y
byddai neb sydd wedi gweld bywyd Eglwys Unedig Penrhys yn y cyfamser yn
amau mai mewn ufudd-dod i Dduw y symudodd John a’i deulu i Benrhys.
Adnewyddwyd bloc o fflatiau i fod yn gartref i Llanfair, ac adeiladwyd capel yn
gyfochrog. Cam wrth gam, daeth Llanfair Penrhys i fodolaeth, yn ganolfan
eglwysig i gymuned eglwysig hyfyw sy’n ymroddedig i fywyd o addoliad a
gwasanaeth ac sydd wedi bod yn gyfrwng gweddnewid bywyd yr ystâd oedd
wedi cael ei esgeuluso am ddegawdau. Calon canolfan Llanfair ym Mhenrhys a
chanolfan bywyd cymuned ffydd Penrhys yw’r capel bychan prydferth o syml
a’r addoli cyson sydd yna. Ond erbyn hyn gallwn weld bod cymuned ehangach
Penrhys yn cyfri Llanfair Penrhys yn ‘galon’ yr ystâd gyda’r capel, y cafeteiria, y
llyfrgell a’r siop sydd yn Llanfair yn adnoddau amhrisiadwy ym mywyd yr ystâd.
Roedd y Dr.Morgans eisoes wedi cyflawni gweinidogaeth glodwiw a blaenllaw
nid yn unig yn ei enwad ei hun – yr U.R.C. (United Reformed Church) lle y bu’n
weinidog eglwysi ac yn llywydd ei enwad am flynyddoedd. Roedd hefyd wedi
rhwydweithio’n eang yn y maes eciwmenaidd, yn enwedig pan oedd yn
gadeirydd Cyngor Eglwysi Cymru. Meithrinodd ddoleni eciwmenaidd yn ei
weinidogaeth ym Mhenrhys, a galluogodd hyn bobl ifanc o wahanol wledydd i

ymweld â Phenrhys a rhai i ddod i weithio ar yr ystâd fel rhan werthfawr a
ffurfiadol o’u hyfforddiant diwinyddol. Daeth gwasanaeth Cwmplin y
traddodiad Catholig Rhufeinig yn rhan gyson o drefn addoliad Penrhys. O bryd
i’w gilydd, cafwyd gwasanaeth gosber yr Eglwys Uniongred yn y Capel yn
Llanfair Penrhys ac unwaith yn yr awyr agored yn Llanfair, gyda chôr o fyfyrwyr
diwinyddol o Baia Mare yn Romania yn canu, a llu o bobl Penrhys yn bresennol.
Roedd yr achlysur yn arbennig o huawdl gan fod Baia Mare ei hun yn ddinas ôl-ddiwidiannol a’r myfyrwyr yn paratoi mewn cyd-destun ôl-ddiwidiannol i gael
eu hordeinio’n genhedlaeth newydd o offeiriaid ar ôl cwymp comiwnyddiaeth
yn Romania.
Os yw geiriau Llyfr y Diarhebion yn wir, ‘Lle ni byddo gweledigaeth, methu a
wna’r bobl’ W具崀衰奒塂纰ᗐࢇ֑b鄂ni byă鄁ᅽ͖ခ瀀　ž具b7崀̀7b7崀衰aa,  
i฾货㕵蜅锥萮뼱伐ŀ否‐怀ᗐ촚亰i໬곑ꗫiю╷꜕翢젔爇矨幵㝾�灙剘䋫ጧ霔餤肐i฀�衰奒塂ᓱ➗᠓⒀送崅ᵸꍻ䖇ꝝ兪坷章�ࢇ֕⺿▄ㅏခ䡲敀䠉탠૑ꘀ薇邈ч㠘ᜧ徬톧 ]à��‡•%„.¿!OrVw„™ ]Á`�ëZ•0Ð À�0����ˆpYRXBëóñ�U5#™ ]à��‡•%„.¿1O…R†A’�ßWx¦sw~‡î���ˆpYRXBëóñ�BUqyA’�Þ�-•	€7†1•r_¬Ñ¡°

(a) The call for communal ministry. … At the top of the Maisonette Block
would be four flats…the live-in community would provide mutual support, protect the
building, and at the same time be accessible to the wider community of Penrhys.
 (b) The call to be a serving church. The church needed to offer something of
practical service to the wider community. The area created immediately underneath the
residential flats would be the home of projects which the people of Penrhys felt would be
beneficial to the whole estate. After many discussions with the community, it was agreed
that spaces should be provided for a Cafe, Creche, Launderette, Nearly-New Shop, Music
Room and a Homework Club.
 (c) The call to reflect worship and justice.
 Could the Church meet the needs of both the residential community and the wider
community of Penrhys? …… The building should form a whole, reflecting that to be "church"
is to integrate holiness into the wholeness of life. …[into the many]Projects which are as
much the expression of being the church as is the service of worship.
Trwy i gymuned ffydd Penrhys addoli a gweini, daeth Penrhys yn oleudy
ysbrydol. Mae Llanfair Penrhys yn pelydru ffydd, gobaith a chariad, ac yn rhoi i
lawer ohonom obaith wrth inni, yn ein tro, geisio llywio ffordd trwy dywyllwch
ysbrydol y Gymru gyfoes.